

teruggehouden, opdat er, alst u blijft geen pluraliteit van kerken kome (§ 42, ab errore ET scismate, dat dreigt, revocare). Niets bijzonders; dat willen de door Prof. Hepp zoo nauwkeurig geanalyseerde broeders allemaal! Vooral, als ze tegenover Prof. Hepp en „De Wekker” de verleening van den naam en de eere van de „ware” kerken niet vermenigvuldigen.

Heeft Prof. Hepp de uitdrukking: „simpliciter” dwalen wel goed verstaan? Het is niet een kerk, waarvan de dwaling geconstateerd is, en gefixeerd (en dat MOET Prof. Hepp wel bedoeld hebben, want hoe kan ter wereld anders zijn gefantaseerde zuivere KERK, als afzonderlijk geheel, gemeenschap oefenen met die dwalende?), maar het is een kerk, b.v. in een provincie, of een stad, waar valsche leer, of nauw-onderkende dwaling den kop opsteekt. Maar ZONDER dat die nog vasten vorm aannam, of is vastgelegd, en geregistreerd. Voetius spreekt van de „simplex abstentio”, de „eenvoudige” afhouding van het avondmaal: waarbij niets officieel wordt meegedeeld aan de gemeente. Zoo is die kerk, die „simpliciter” dwaalt, bezig achteruit te gaan, maar — het kwaad is nog niet definitief geregistreerd, het kan nog alles goed worden.

E. Wie wil, kan nog verder de pluriformiteits-gedachte zien verwerpen, en bestrijden, in de Synopsis: § 24, 25, 48, 51, Disp. XLI, § 3: wijl de kerk éénhoofdig is, kan ze niet veelhoofdig zijn. Ik heb geen ruimte meer.

F. En nu eindelijk zijn, al wie pruttelen mocht tegen wat „De Reformatie”, zoover ik er in schrijf, heeft geschreven, en dan pruttelen mocht, wijl duistere vermoedens in hem leven omtrent de vermoedelijke waarheid van denkbeelden, als Prof. Hepp trachtte annemelijk te maken uit de Synopsis, dat mooie leerboek. Nu eindelijk zijn: niet die Synopsis, eerst hemelhoog geprezen, achteraf gaan verkleinen. Neen, neen: hier heet het hart van de Reformatie te kloppen, en Calvijn's gedachte in systeem gebracht te zijn. Volhouden nu.

Maar dan verder één van beide: weerleggen wat ik zei over die Synopsis, en dan zonder kunstgreepjes, of toegeven: Prof. Hepp heeft zich op een kardinaal punt in dogmenhistorisch opzicht ten eenenmale vergist, toen hij meende, uit het project Calvijn-Synopsis te kunnen bewijzen deze zijne stoute stelling: dat epigonisme van die door mij nauwkeurig geanalyseerden snijdt in het hart der Reformatie. Hij zelf heeft gezegd: de Synopsis, daar klopt het hart der Reformatie. Best, „De Reformatie”, rubriek Kerkelijk Leven, beweert heden rustig: Prof. Hepp sneed in de Synopsis. Hij sneed toen daar, waar inderdaad het hart der Reformatie zit.

En nu niet boos worden, want, voor de derde maal: ik heb dit debat niet gewild, maar Prof. Hepp. We moeten hier geen bonbons serveeren, dat kan later wel weer eens. Het gaat nu om de aanklacht, dat er gesneden wordt in het hart der Reformatie. Wie dat zegt, moet willen, dat men daarop antwoordt. Hij kan dan voorloopig nog even wachten, zijn studenten te vermanen, dat zij bidden, meer dan epigonen te worden. Ik huiver overigens een beetje, als ik me den tekst van dat gebed probeer voor te stellen, nadat gedacht werd aan de namen van hen, die Prof. Hepps „nauwgezette analyse” moet hebben bestudeerd. Ik huiver voor een op zoo wankel gronden aan studenten gesuggereerd gebed: het lijkt me wat te dicht te liggen bij een gebed, dat begon met: ik dank U, dat ik niet ben als deze....

We gaan verder, natuurlijk.

K. S.

Amicus Plato; sed magis amica Veritas¹⁾.

Aan Ds K. G. van Smeden schijnt Plato bijzonder lief te zijn. Want deze laatste heeft ons menschelek woord eens vergeleken met een weeskind. Wanneer het eenmaal gesproken of geschreven is, blijft het eenzaam, zonder vader of natuurlijke beschermer, achter. Ieder kan er mee doen naar believen. En ook Ds v. S. redeneert zakelijk op dezelfde wijze. Als antwoord op mijn laatste stukje beweert hij nu weer, dat een moraal niet alleen gegeven, maar ook getrokken kan worden. „Daarom dienen zij, die in het openbaar schrijven, zich vooral ter dege rekenschap te geven van de draagwijdte hunner woorden. Wat schrijft, dat blijft. Heeft men eenmaal zwart op wit zijn oordeel vastgelegd, dan is te verwachten, dat daaruit, vooral door de aangeduide personen, hunne conclusies worden getrokken.” Het geschreven woord is dus het weeskind van Plato. De moraal, die gij zelf niet er in gelegd hebt, trekken de anderen er uit.

Of aan Ds v. S. de waarheid nog liever is dan Plato, zij aan de beoordeeling der lezers gelaten. Ds v. S. deelt in zijn kerkbode van 2 dezer aan zijn lezers wel mee, dat ik het beeld van die gloeiende thee niet begrijp; maar hij vertelt er niet bij, waarom ik het niet begreep en ook niet, hoe m.i. het beeld geconstrueerd had moeten zijn. (Niet: gloeiende thee, maar: thee van een ander zetsel.)

20. Ds v. S. beweert nu, dat hij niet herroepen kan de bewering dat volgens de „Amst. Kerkbode” niet over 1892 en volgens mij niet over 1905 gesproken mag worden, omdat hij dit nooit gezegd heeft. Maar Ds v. S. liet wel onder een uitspraak van „De Reformatie”, die vlak het tegendeel inhield, cursief drukken: „Moraal: niet praten over 1905, maar over 1892, want anders zijn we onnoozel!” En onder een uitspraak van de „Amst. Kerkbode”: „Moraal: niet praten over 1892, maar over 1905, want anders zijn we minderwaardig!” Heeft Ds v. S. het nu gezegd, en kan hij dus herroepen, of niet?

30. En Ds v. S. maakt het nu nog erger. Want hij doet nu als of wij, wanneer wij uit iemands woorden de moraal trekken, niet aan bepaalde regels gebonden zijn, en alsof het geoorloofd zou wezen, die moraal het tegengestelde te laten zeggen, van wat de persoon zelf heeft beweerd.

Met leedwezen constateer ik dezen afloop van een polemiek, die Ds v. S. van zijn kant begonnen is. Wanneer Ds v. S. het niet met mij eens is, waarom argumenteerde hij dan niet eerlijk en zakelijk? En als hij het wel met mij eens is — en dat is hij, want in zijn kerkbode van 16 Jan. j.l. heeft hij toegegeven, dat in 1892 sterker nadruk op de kerkrechtelijke geschillen dan op de leerstellige is gelegd — waarom herroept hij dan zijn geschrijf niet, en erkent hij niet, dat het artikel, waarmee hij den strijd aanving, een misgreep is geweest?

E. D. KRAAN.

¹⁾ Plato is mij lief; maar de waarheid is mij nog liever.

Een nieuw boek van Timmermans.

Felix Timmermans, Bijb. en Toebak. — P. N. v. Kampen en Zoon N.V., Amsterdam.

Zeker niet minder groot dan in ons land is de bewegelijkheid op literair gebied in het moderne Vlaanderen.

een man, die een paard gestolen had en zich nu voor de rechtbank verantwoorden moet. God had het er kennelijk op voorzien, hem een valstrik te zetten. Shaw ontziet zich niet, hiervoor de meest stuitende uitdrukkingen te gebruiken. Maar de getuige à charge kan haar uitspraken niet volhouden en de eenige, die hem zou kunnen beschuldigen, maar het natuurlijk niet doet, is de vrouw aan wie Blanco Posnet het paard afstond om haar zoon naar den geneesheer te brengen. En zoo wordt, ondank Gods „tegenwerking”, Blanco Posnet vrijgesproken. Hier treedt, wel duidelijker dan ooit, Shaws afkeer van het Godsbegrip in den christelijken zin aan het licht.

Trouwens, ook andere spelen, als „the Devils disciple”, waar de discipelen van den duivel tegenover de discipelen Gods gesteld worden en de vergelijking ten gunste der eersten uitvalt, en de scène in de hel uit „Man and Superman”, die vol spot is over de bijbelsche begrippen hemel en hel, zaligheid en verlorenheid, bewijzen Shaws afkeer van de kerkelijke opvattingen, een afkeer, die zoo sterk is, dat men hem zelfs uiterlijk niet meer tot het Christendom mag rekenen.

Toch heeft Shaw een godsdienst.

De godsdienst van de „Life Force”, de levenskracht. Nadat hij zich eenigszins van het Socialisme in engeren zin had afgewend, verdiepte hij de gedachten van dezen godsdienst der aarde, tot een religie van de Life Force. Onder God verstaat hij de levenskracht. Het is een onbewuste macht, strevend naar bewustwording en in alle leven aan-

Ook daar coeren zich de jongeren in heftige kritiek op het oudere en is de leuze der vernieuwing, de „verhoogde drang zich aan de werkelijkheid te geven”, het parool.

Met name keert zich de tegenstand tegen elke richting, die aan de Vlaamsche kunst een folkloristisch stempel oplegt en het, wilens of onwilens, doet voorkomen, alsof de internationale stroomingen en nieuwere denkbeelden aan het Vlaamsche volk en zijn literatuur voorbijgaan.

En dan is het vooral Felix Timmermans, tegen wien zich de aanvallen richten.

Zijn typeerend genre, dat van een eigen-gekleurde vertelkunst over het doen en laten der eenvoudige menschjes, wordt als absoluut niet-Vlaamsch, als gekunsteld en onwaarachtig veroordeeld. En ook zijn streven om den Vlaamschen geest uit te beelden, zooals hij dien „geroken” heeft van de schilderstukken van Pieter Brueghel, wordt als geheel onjuist en voor een werkelijken opbloei van Vlaamsche kracht zelfs gevaarlijk bestempeld. Prof. Vermeylen b.v. deed in een artikel in het (thans reeds verdwenen) tijdschrift „Vandaag”, de schim van Pieter Brueghel zelf optreden, om zijn scherpe afkeuring over Timmermans' gedoe te laten hooren en aan Timmermans' werk een plaats in de Vlaamsche literatuur te ontzeggen. En dat allegorisch requisitoir heeft, in 't bijzonder bij de jongeren, instemming gevonden en tot een vernietigend vonnis geleid.

Let men op het willen en werken van die jongeren, van Gerard Walschap, Maurice Roelants, Willem Elsschot, Lode Zielens, e.d., dan is hun verzet begrijpelijk. 't Is zoo volkomen anders in ieder opzicht en zoo vlakaf tegenovergesteld aan de naïveteit en simpelheid, die Timmermans zoekt, dat er voor waardeering, hoe gering ook, geen plaats kan zijn. En als zij hun werk de openbaring achten van de Vlaamsche kunst en den Vlaamschen geest, dan kunnen ze aan Timmermans werk ten dezen geen waarde hechten en moeten wel komen tot hun volstrekte afwijzing.

Toch geloof ik, dat, als steeds, ook hier de waarheid in 't midden ligt, en dat Dr Lili Sertorius, een Duitse, die haar dissertatie (1933) wijdde aan het „Literarisches Schaffen und Volkstum in Flandern”, die waarheid-in-het-midden heeft aangewezen, toen ze het navolgende schreef: „al is hij (Timmermans) niet een Psycholoog in den modernen zin, geen episch kunstenaar, die een groot gebeuren gestalte geeft, daartoe door drang van binnen-uit gedreven, al is hij geen Filosoof, die een geheel bijzondere, persoonlijke visie op het menschelek leven door zijn werk tot uitdrukking brengt, hij is evenwel een ongemeen kleurrijke schilder, een kunstenaar van scherp beeldingsvermogen, van verrassend-plastische en heldere compositie, die niet een nieuwe wereld doet kennen, maar wel een wereld opnieuw doet kennen en er vreugde aan doet beleven, al is het dan ook slechts een kleine wereld”.

Mij dunkt, dat Dr Sertorius hier het objectieve oordeel over Timmermans velt: niet een psycholoog en niet een filosoof, niet een peiler van diepe roerselen of een visionair beschouwer, maar wel een kunstenaar, die een wereld doet kennen, al is het dan ook slechts een kleine wereld. En dan een wereld, die inderdaad bestaat, die óók „een stuk-Vlaanderen” is. Evengoed als de groot-stedenlingen van Walschap en Elsschot, evengoed als de boeren van Streuvels of de harde werkkers van Buysse, behooren de peekens en kwezelkes, de kleine burgerlui en de meneerkens van Timmermans tot de Vlaamsche wereld. Als hij van hen vertelt, altijd weer en met kennelijke voorkeur, heeft hij er evenveel recht op een ver-beelder van Vlaamsch leven geacht te worden als Lode Baekel-

wezig. Het heet wordt door haar tot steeds grooter vervolmaking gedreven. Ze ontstaat door den wil. Den mensch voert zij, langs den weg der Creative Evolution, tot het stadium van den „Uebermensch”, welk stadium verkregen wordt door het aanvaarden van den wil tot leven. Zoo is de hemel niets anders dan de hoogste vorm van deze levenskracht, de toestand, waarin de wil tot leven tot volle ontplooiing kwam, terwijl de hel, overigens een heel niet onaangename plaats, de ontkenning van dezen wil tot leven is. Men vindt, behalve in „Man and Superman” zijn opvattingen hieromtrent vooral uiteengezet in zijn grootste drama „Back to Methusalem”. Daarin geeft hij een historisch overzicht van de „Creative Evolution”: door den wil tot leven gaat de mensch van stadium tot stadium voort, tot op den duur een zuiver geestelijk bestaan, waarin alle aard-sche factoren zijn overwonnen, verkregen wordt. Van zijn lichamelijke gebondenheid bevrijd, kan de mensch zich dan geheel geestelijk ontwikkelen.

Geheel in overeenstemming met dezen eigen uitleg der godsdienstige begrippen, zijn Shaws overige opvattingen. Christendom, zooals hij het wil, staat los van de kerk, überhaupt van elke openbaring. Jezus was een groot mensch, een sociaal hervormer. In zoover wij Shaw in Hem gelooven. Maar wanneer hij in een correspondentie met Frank Harris, die dit later in zijn verdienstelijk boek over Shaw publiceerde, hierover spreekt, kan Shaw niet nalaten met Jezus te spotten. Iets heiligs omgeeft Zijn gestalte niet,

mans, die he teekent, of de in het rosse weer en met mans zijn be hij niet ander lens, die naa en zeggen. Er dat van Tim Vlaamsche m maar dit Vlaa

Deze opmer bespreking va schelensbunde

Deze bund teern” een menschen en van 't Beukele vers, de scho van portier a Lawijd en Sos lingen van 10

Dezelfden, En dat beha dit nieuwe be er in de ruim verliepen, vee stadjes, waar menschen ova in geestesstru gedreven, zon gaan. En als in 1934, is dat lijke plaatjes levende reali ren geven v anderde ver hee hun we

Heel merky zijn Nieuwe- deze situatie onveranderlij zichten omtri schap en no terminologie sche Inwezer kunst geopen en Toebak” (reeks van fij dig- en toch brachte korte doet blijken onzer beste r zijn motivaat voelen van a staat: het ga bewegen en l zeggen op e woordmuziek van de waari vangen, valt l voelenden ge stigen als o

Zoowel de den in dit o voor beide, kunst, klinkt een criticus, werk van an

Tusschen h het epitheto heid-in-het-m Aan die wa

een Goddelijk ook een opst

Zoo huldig vatingen. Hij in, dat men verklaard. A ratie geeft hi dan ook een zegt hij. Ze niet op. Wa die dan als moderne Eui men thans den ouden i

Op deze v aan Bijbelve

Men lette sl in den aanva en Eva voel held. Ze zijn den. Hun int dood en geb stem in den stem in den Adam: „Ja, groter dan. Het is duide een allegorie vating van

Het kan moraal, die komen autor

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

De boodschap van G. B. Shaw.

II.

Wat voorts Shaw's meeningen over religie aangaat, moge als kenmerkend gelden, dat J. S. Collis in zijn boek over Shaw vertelt, dat hij dikwijls een kerk bezoekt en er uren in gepeins verzonken doorbrengt, maar... slechts als ze leeg is.

Dit is daarom zoo kenmerkend voor Shaws godsdienstige opvattingen, omdat hij in een schijnbaar gelijken vorm geheel andere gedachten brengt. Van het Christendom in den zin van gehoorzaamheid aan Gods openbaring, moet hij niets hebben. Met de kerk brak hij reeds vroeg: de kerk-scheid en de sleur stonden hem tegen, verklaarde hij.

Nu drijft hij met de opvattingen van het Christendom den spot, meermalen aan blasphemiegrenzend. Zijn tooneelstuk „the Shewing-up of Blanco Posnet” is door den censor in Engeland onderhanden genomen, om de beleedigende uitdrukkingen, die er in voorkwamen. Niettemin zegt Shaw in zijn voorwoord tot dit tooneelstuk: „dit tooneelstukje is een echte religieuze verhandeling in dramavorm”. Het behandelt de geschiedenis van